

Krajem XVII veka, u kretanjima srpskog življa sa prostora stare Hercegovine, u okolinu Subotice došao je Avram iz sela Višnjice u okolini Gacka. Verovatno je da je po nekom od predaka doneo prezime u čijem korenu se nalazi zanimanje dundera – tj. tesara, drvodelje, graditelja, a Dunderski će postati zasigurno jedni od najpoznatijih Srba na prostoru Vojvodine u narednih par vekova. Prešavši početkom XVIII veka, na područje tadašnjeg Sentomaša, gde je u to vreme živeo veći broj srpskog življa, iza Gedeona prvog, kako su ga zvali, Deda Gece, ostala su tri sina Aleksandar, Novak i među njima najpoznatiji Lazar. Gospodin Laza je uz oca puno naučio o stvaranju materijalnog bogatstva, ali je ovo porodično nasleđe sam u velikoj meri nadgradio. Lazar je imao tri kćeri – Lenku, Milku i Olgu, te dva sina dr Gedeona i Đorđa Dunderskog.

Stariji Lazarev sin Đorđe – Đoka Dunderski rođen je 13. oktobra 1873. u Srbobranu. Škole je pohađao najpre u Mađarskoj – gimnaziju u Tatavarošu, trgovačku školu u Budimpešti, a posle je studirao u Hjadelbergu, gde je završio Poljoprivredni fakultet. Svakako po očevoj želji, jer je on vodio računao o tome da sinove pripremi za teret bogatstva, koje će im ostaviti.

Još kao vrlo mladom, dok je pohađao srednju školu i bavio se ekonomskim studijama, otac mu je dao da se stara o imanjima u Baču i Kulpinu. Od tada su konji postali njegova velika strast, jer je i on, u to svoje mlado doba, podizao ergele priplodnih i trkačkih konja, koji će posle decenijama trčati i dobijati nagrade na domaćim i stranim trkama.

O Đorđu – Đoki Dunderskom, Triva Militar je 1938.godine zapisao neku vrstu rekapitulacije njegove privredne karijere, koja u tom trenutku već ima značenje rekvijema, iako to, tada još nikome nije sasvim jasno: „ Posle rata se g. Đoka Dunderski uglavnom bacio na podizanje industrije, te pored svojih uzornih imanja u Kulpinu, Srbobranu i Kamendinu, on uspešno razvija svoja industrijska preduzeća: fabriku seruma, fabriku konzervi „Kulpin“ i umetnički štamparski zavod „Grafika“ u Novom Sadu, zatim fabriku kudelje i mlin u Kulpinu. Dugi niz godina je predsednik Saveza poljoprivrednih društava u Dunavskoj banovini, predsednik društva za priređivanje poljoprivrednih izložbi u Novom Sadu i član mnogih naših patriotskih, kulturnih, humanih i drugih društava“.

Bez obzira što je bio stariji Lazarev sin, nije bio i njegov glavni naslednik. Razlog je bio u tome što se dugo nije ženio, pa se otac odlučio da veći deo imanja prepíše mlađem sinu dr Gedeonu, koji je već tada imao svoju porodicu.

G. Đoka je imao 47 godina kada je stupio u brak sa Olgom Martinović, čiji je otac bio čuveni crnogorski general. Generalska kći je bila mlada, imala je 18 godina. Preko Olge Martinović Dunderski su se orodili sa tri kraljevske porodice: srpskom – Karađorđevića, crnogorskom – Petrovića, italijanskom – Savoja.

Đoka i Olga – Ljolja, kako su je zvali od milošte, su imali dvoje dece: Nadeždu, koju su svi znali po nadimku Kusika i Gedeona, koji je ime dobio po pradedi, utemeljivaču familijarnog bogatstva.

Porodica je u predratno vreme, preko leta uvek bila u dvorcu u Kulpinu, koji je Lazar ostavio sinu. Svoje poslove g. Đoka je uglavnom vodio u Kulpinu. Dunderski su zimsko vreme provodili u novosadskoj kući u Dunavskoj 23. Preko leta su supružnici sa decom uvek išli i u Crikvenicu na more. To vreme, od dve do tri nedelje g. Dunderski je uspevao da potpuno posveti porodici, da se otrgne od čestih putovanja i celodnevnih poslova, obilazaka imanja. Za decu je to bila blagodarna promena, jer su ga preostalih dana u godini, u Novom Sadu i Kulpinu, viđala samo po škrtoj satnici, ustanovljenoj od roditelja, koji je oduvek bio najpre strog prema samom sebi, a onda i prema drugima.

Kulpinsko detinjstvo, za razliku od novosadskog im je ostalo upamćeno po lepim uspomenama.

Samo nekoliko dana pre nego što će izbiti rat, g. Đoka je bio u Beogradu, sa nekim generalima. Povod za susret su bile isporuke konja i robe, ali su očigledno pričali i o izgledima zemlje u predstojećem ratu. Vratio se strašno zabrinut; dugo je razmišljao u osami i onda ženi iznenada rekao: „Ljolja, pakuj stvari – putujemo! Zašto? Gde? Rat samo što nije izbio, neću da bilo ko od nas strada. Putujemo u Afriku!“ U veliki automobil Dajmler su potrпали stvari koliko je stalo. Krenuli su 5. aprila. Vozio je stari porodični šofer Namac. U Sarajevu su istog dana noćili u hotelu i sutradan čuli za bombardovanje Beograda. Odmah su krenuli dalje. Italijani su presekli put do mora. U Trebinju ih je zaustavila vojska. Sporazumevali su se preko kćeri. Rekli su da se vraćaju kući, nisu pominjali Afriku, tako da su Italijani izdali dozvolu da kolima odu u Dubrovnik i tamo uhvate voz prema severu. U Dubrovniku su im oduzeli kola, počeli su da

otimaju i stvari. Ustaše su preuzele vlast, ali su Duđerskima pomogli italijanski papiri. Posle višednevnog putovanja vozom, najzad su stigli do Petrovaradina, ali je u međuvremenu most srušen. Skelom su prešli u grad. Da odsustvo iz grada ne ispadne sumnjivo opet su pomogli italijanski papiri a onda su uskoro dobili mađarske isparave. Tako su se vratili kući sa nesuđenog puta u Afriku.

Ratno vreme je g. Đoka proveo tiho, sasvim uzdržan prema mađarskim vlastima. Iz tih vremena je sačuvana uspomena o njegovim velikim brigama da sačuva imanje. Kakav je sticaj okolnosti bio u pitanju može se samo, uz dosta slobode u zaključivanju, rekonstruisati. Nepobitno je da je u sve to, kao njegov zli protivnik, bio umešan veleposednik iz Temerina Fernbah Peter, koji je kao hortijevac, u međuvremenu zaseo na vlast. Biće da su njemu do detalja bili poznati predratni pregovori Duđerskog o prodaji Kamendina Dunavskoj banovini – ne i plan o bekstvu u Afriku, koji sve to objašnjava – i da je iz tog saznanja gledao da za svoju vlast, a verovatno i za sebe, pribavi korist. Pri tome, mora da se pozivao na dokumenta i ugovore, koje je potpisao g. Đoka, ali nije sasvim jasno kako se potonji od svega toga branio. Činjenica je, uz to, da su u preduzećima Duđerskog postavljene nove uprave, sasvim mimo njegove volje, i da su tamo postupali prema komandama ratnih komesara, na koje je opet velikog uticaja morao imati Fernbah.

Neposredno posle rata održavao se sasvim teskoban, ali koliko – toliko izgledan privid ranijeg života. Kćer se udala u martu 1946. godine za Vladu Tanurdžića, sina novosadskog trgovca g. Nikole. Venčanje je donelo malo radosti zabrinutom bivšem veleposedniku. On je već uveliko bio uronjen u nedaće.

Najpre mu je, u januaru, oduzeta zemlja, na tih i diskretan način. Na taj prvi proces jedino je pozvan javno, preko novina: da dođe „na raspravu radi utvrđivanja objekata agrarne reforme u Novom Sadu, u prostorijama osnovne škole u Kajmakčalanskoj ulici na Salajki“. Dok je sadržaj sličnih rasprava uveliko obnarodovan, ta rasprava je prošla u potpunoj diskreciji.

Na kraju septembra iste 1946. godine Đoka Duđerski je izveden pred Okružni narodni sud u Novom Sadu i tu mu je ponovo suđeno, zbog privredne saradnje sa okupatorom. Javni tužilac Vojvodine je ponovio sve što je već stavljeno u optužbu na procesima za oduzimanje ratne dobiti preduzećima

„Kamendin“ i „Kulpin“. Opet su nabrojane tone materijala koje je odnela okupatorska vojska.

Đoka Dunderški je osuđen na 18 meseci zatvora sa teškim prinudnim radom i na konfiskaciju imovine. „Sud je uzeo u obzir starost optuženog i činjenicu da je on davao dobrovoljne priloge za decu u Šarvarskom logoru, te mu je izrekao blažu kaznu“. To je značilo da bivši veleposednik i fabrikant nije poslat na zatvorske daske, što, po svemu sudeći, i nije bio cilj procesa. Vlasti su bile zainteresovane za kompromitaciju poslednjeg Dunderškog, a presuda je takođe omogućila oduzimanje celokupne imovine, sem kuće u Dunavskoj ulici u Novom Sadu.

Sa novom komunističkom vlašću došli su takvi ljudi, koji su iz obe kuće Dunderških odneli sve što su našli. Nisu ostale ni stare stvari iz novosadske kuće i kulpinskog dvorca. Oteli su sve.

Đorđe Đoka Dunderški, naslednik poseda u Kulpinu, bio je nesumnjivo veoma značajna ličnost vremena u kome je živeo. Uspešno je razvio poljoprivredu i industriju u Kulpinu. Na svojim posedima je modernizovao obradu zemljišta i industrijsku proizvodnju. Veoma značajno je i to da je bio osnivač Novosadskog sajma i jedan od osnivača hipodroma u Beogradu. Mnogo je učinio za razvoj kulture i umetnosti.

Đorđe Đoka Dunderški umro je 24. oktobra 1950. godine.